

XV. 11 Juli 1575. *Opdracht van de hooge overheid aan Prins Willem van Oranje*¹⁾.

Nademaal d'Almogende God, door zyne zonderlinge gratie en genade, den landen van Holland en Zeeland jegens den Hertog van Alva en de heerschappy der Spanjaarden, met haren aanhank, van de quaatwillige en bloeddorstige vyanden derzelve landen, wonderbaarlyk tot nog toe heeft behoed, daartoe met zyn Goddelyke woord verlicht en alzulk den ingeseetenen van dien van de slavernye, soo in den lichame als in der conscientie, heeft verlost uit de handen van haare voorsz.: vyanden, jegens wiens aanloop, groot geweld en heirkraft, aan alle oorden aangewend, de mogendheid en goedertierentheid Gods tot meermalen sonderlinge voorspoed en victorie heeft verleent, door middel, vlyt en sorgvuldigheid van den doorlugtigen en hooggeboren Vorst en heer Wilhelm Prince van Orangien, Grave van Nassau etc., met een verweckinge des gemoeds van den volken en ingesetenen voorsz., in der voegen dat den vyand, in synen kragt en macht seer geswakt of gekrenkt zynde, tot zyn quaad voornemen niet heeft konden geraken, welke Gods werk, want niet alleenlyk te verwonderen, maar als een grote weldaad en genade by een yegelyk staat aan te nemen, en in 't generaal met alle polityke ordeninge te bevestigen, om voortaan alle saken gesteld en gehouden te werden in goede geregeltheid, discipline en onder een beter beleid, dan tot nog toe mits de menigvuldigheid der lasten en affairen van de oorloge en aanperssinghen der vyanden wel heeft mogen geschieden of in 't werk gebragt

¹⁾ Naar *Groot Placcaatboek van Holland en Zeeland*, VIII, blz. 7. Vergeleken met een gelijktijdige copie in Rijksarchief, Bruine kastje Holland, no. 104.

werden, sulx dat, hierdoor de saken der landen en van allen den ingezetenen in meerder versekertheid en gerustigheid gesteld zynde, den vyanden veel hoops en middels afgesneden zal werden van eenig voordeel op denselven landen te krygen, daartoe hy ook onder dexsel van vrede-handel eenige voorleede maanden, sonderlinge en met alle listigheid, schynt gearbeid te hebben, immers want egene republyke en nog eenige gemeene staat van den lande of steden sonder ordentlyke policie mogen blyven staan, maar door confusie by hen selven moeten vergaan en vervallen, mits 't welk met goede redenen alzulke ordre, wetten en policie behoren gevordert te worden, dat vooral de republycque ende gemene saecke mach worden behouden, geadministreert met behoorlyke reputatie, eere en autoriteit des overheids, deselfde administratie hebbende, en met gerustigheid, eendracht en welvaren der particuliere ledematen en ondersaten, elks in zyn regard, daartoe God Almagtig, als een beminder van alle goede policie, zynen zegen en vorderlyke hand altyds is reikende, tot vermeerderinge zynes naams en glorie.

Dezen aangemerkt en bevindende de ridderschap, edelen en steden van Holland, repræsenterende den Staten van dezelve landen, na onderlinge communicatie en ryphen beraade op de forme van regeringe en administratie van de gemeene zaake derzelve landen, dat alle republyken en gemeenschappen best worden behouden, gesterkt en bevestigd by eenigheid, dewelke niet wel en kan zyn by veele, in wille en gemoed veelyds differerende, en mitsdien ook noodig te zyn, dat de voorsz. regeringe gesteld werde en bevolen zy aan één hoofd en overigheid, hebben daarom de voorsz. Staaten door de ingebooren goede affectie, liefde en yver, die Zyne Princelyke Excellentie altyds den voorsz. landen toegedragen ende bewesen heeft gehad, deselfde Zyne Princelyke Excellentie, eene voor-naamste personagie dezer Nederlanden en een principaale en de eerste van de Staaten derzelve landen, verzogt en gebeden en, voorzooveel in hunluiden is, als hoofd en hoogste overigheid verkoren en gesteld tot de regeringe der voorsz. landen en steden van Holland, mitsgaders allen den onderwind en beleidinge van de gemeene zaake derzelve landen, al dezelfde onderwerpente de goede wille en gebied van Zynder Excellentie, denwelken zyluiden geconfereert hebben, en mits dezen confereren, allen volkomen magt en auctoriteit, daartoe eenigzints nodig zynde, in der forme en maniere hierna volgende:

Te weten dat Zyn Excellentie, zoolange de landen in den oorloge of wapenen zyn, zal hebben volkomen auctoriteit en magt als souverain en overhoofd te gebieden en te verbieden, alles wes tot conservatie en bescherminge der landen dienlyk en ondienlyk zal mogen zyn.

Al zulx zal Zyne Excellentie op alle krygszaaken te water en te lande disponeeren naar zyn goedduncken of met advys van degeenen, die Zyn Excellentie gelieven zal t'allen tyde daartoe te gebruiken.

In dezelve krygszaaken stellende en gebruikende al zulke oversten, capiteinen, luitenanten, officiers en soldaaten, als Zyn Excellentie goedduncken zal, onthoudende denzelve en allen anderen commissarissen tot beleidinge der krygszaaken, en 't gunt daaraan kleeft, eenigzints noodig zynde, op behoorlyk tractement en besoldinge na Zyne Excellentie goedduncken, met al zulke goede en generale krygsordeninge en discipline, als tot soulagement der ingezetenen en ten minsten quetse van den lande in alder gelykheid en eenparigheid zal kunnen geschieden.

't Voorsz. krygsvolk verdeelende en logeerende alom binnen den steeden en vlekken en ten platten lande, daar des noods zy en by Zyn Excellentie goedgevonden zal werden, zonder eenig advis of bewilliginge van de Staaten, magistraten van de steden of van iemand anders daartoe te verwagten, in der voegen dat alle steden en vlekken altyds het krygsvolk of garnizoen, henluiden toegezonden, elx in zyn regard ter ordonnantie van Zyn Excellentie by provisie zullen ontfangen, voor en alear zyluiden zullen doen eenige remonstrantie of verzoek ter contrarie tot haar ontlastinge.

Zyn Excellentie zal doen nakomen alle zyne bevelen, ordonnantien, wetten, discipline en articulen des krygshandels, met straffinge van de overtreegers van dien, daartoe de Staten en steden met hare schutteryen en gemeenten, des geboden zynde, hand zullen houden.

Ter uitregtinge ende beleyt des voorsz. krygs en krygszaaken, zoo te water en te lande, zal Zyn Excellentie hebben de geheele en vrye administratie van de contributien en penningen, by de Staaten daartoe gestedineerd en bewilligt of alsnog te destineren en te bewilligen.

Alle hetwelk Zyn Excellentie zal doen ontfangen, handelen, dispenseeren en uitgeven op alzulke ordonnantie, by alzulke tresoriers of gecommiteerden, als Zyn Excellentie daartoe stellen en verkiezen zal uit eenige bequame persoonen, Hollanders en Zeelanders weezende, mits dat by denzelven tresoriers of gecommiteerden ook voor de Generale Staaten of haare gedeputeerden van drie maanden tot drie maanden geteekent of verantwoord zal worden, behoudelyk nochtans indien Zyn Excellentie gelieft als tresoriers of gecommiteerden ten fine voorsz. te gebruycken eenige, allereede in dienste en gelyke zaaken geëmployeert, egeene Hollanders of Zeelanders weezende, dat tzelve voor deze tyd geschiede zonder prejudicie van de privilegien ende gerechtigheden van den lande in toekomende tyden.

En zal Zyn Excellentie in alle voorvallende zaaken volkomen magt en vermogen hebben, zonder te hebben of te verwagten der Staaten consent tot laste van den gemeenen lande, en met verband en op geloof derzelve landen, te ligten of te vinden de somme van 20000 guldens eens, by denzelven landen goed te doen, elx voor zyne quote.

Zyne Excellentie zal van wegen den Conink, als Graave van Holland en Zeeland, recht en justitie doen administreren by den Raad van den Hove van Holland, over alle den plaatsen en ingezetenen van Holland, Zeeland en Vriesland, onder denzelven Hove resorterende, in allen zaken, tot kennisse van denzelven Hove staande, zonder nochtans te verleenen eenige provisie of t'admitteren eenige proceduren jegens d'ordonnantie of resolutie van de Staaten.

En mits dat dezelfde Raad vorder hem zal hebben te voegen na beschreeven rechten, equiteit, mitsgaders alle deugdelyke privilegien en costumen, en in materie van appellatie en executie van haare sententien, na de provisioneele laatste ordonnantie en resolutie van de Staaten.

Des zal Zyne Excellentie denzelven Raad, allen hooftofficiers en andere officiers van de justitie (tot collatie van de Kamere van de Rekeninghe na gewoonte niet staande) stellen en ordonneeren van wegen den Conink als Graave van Holland en Zeeland, te weten, zoo wanneer eenige van de jegenwoordige zal mogen overlyden of den tyd van eenige officie geëxpireert zyn, tenwaare om redenen, Zyne Excellentie boven desen goet bevonde eenighe te veranderen ofte te vernyeuwen, 'twelck Zyne Excellentie mitsdien zal mogen doen in byden gevallen, met advys van de Staaten, dewelke Zyne Excellentie t'allen tyden zullen denomineren drie persoonen, uitten welken tot vacerende staaten en officien respective Zyn Excellentie één zal verordonneeren, mits dat in den voorsz. Raad van Holland altyds twee zullen zyn uit Zeeland, als na ouder herkoomen of privilegie van denzelven lande.

En zullen die van den Raade voornoemt by provisie mogen verleenen alle provisien in materie van gratien, als relief en restitutie, zulx als by den Grooten Raade van Mechelen plag gedaan te werden. Item alle beneficien van regten, als beneficien van inventaris, cession en diergelyken.

Zullen ook by provisie ter eerster instantie kennisse hebben van alle questien feudaale, mits dat in zulke zaaken by hem zullen zyn den stadhouder en Raaden van de leenen, van ouds geweest hebbende en nog jegenwoordig zynde.

By Zyne Excellentie als by de overhand zullen mogen werden verleent alle gratien, als remissien, pardons, respyten, quinquernellen, legitimatien en diergelyke van wegen den Conink alsboven, na behooryk advys van d'officieren en wethouderen van der plaatsen of anderen als na ouder gewoonte, van gelyken alle octroyen, beneficiën en prerogativen of privilegien, welverstaande, dat in 't verleenen van eenige octroyen of privilegien aan eenige communiteten, steden ofte vlekken 't zelfde gedaan zal werden met advys van de Staaten, om alle questien voor te komen.

Zyne Excellentie zal onder zyne hand en zegel verleenen de sauvegarde en paspoorten, als 't zelfde tot nog toe geuseert en gedaan is, zonder dat iemand in Holland nog Zeeland, wie hy zy, hem zulx zal onderstaan dan by expresse autorisatie van Zyne Excellentie.

Item Zyne Excellentie zal eligeeren, creëren en vernieuwen ten gewoonlyke tyde de magistraten in de steden, als na ouden herkomen, handvesten of privilegien van den steden, welverstaande indien de nood of verzeckerheid mogte vereyssen eenige afstellinge of vernieuwinge van officieren, wethouderen of magistraten van de steden, buiten den gewoonlyken tyd, zal Zyne Excellentie 't zelve ook mogen doen, met kennisse van zaaken, en van 't meerendeel dergeenre, die de vroedschap en 't corpus derzelve steden zyn repre-

senterende, al sonder prejudicie der steden voorsz. handvesten en privilegien, die niettemin gehouden zullen worden en blyven in haaren geheel.

Gelyk Zyne Excellentie ook handhouden en beschermen zal alle rechten, privilegien, geregtigheden, vrydommen en loflyke costumen der landen en steden van Holland en Zeeland, onder zyne gehoorzaamheid zynde, in 't gemeen en van elkeen byzonder, met voorstand, handhoudinge en protectien van de præminentie en autoriteit van alle wettelyke officieren, magistraten en overheid, zonder eenige steden of plecken onderhouden te werden eenige andere collegien of consistorie, dan met advys, nominatie en instelling van de magistraten derselver stede of van de gemeene Staaten.

En aangaande de religie zal Zyne Excellentie admitteren en handhouden d'oeffeninge van de Gereformeerde Evangelise Religie, doende surcheeren en ophouden d'exercitie van de Roomse Religie, constituerende tot vorderinge der voorsz. Gereformeerde Religie drie of vier gequalificeerde personen als generale commissarissen in 't stuk der religie, dewelke zullen letten op de qualité van de predikanten en ministers, mitsgaders op haar behoorlyk onderhoud voorzien, in de steden met advys van de magistraten en ten platten lande van de hoofdofficieren van der plekke.

Zonder dat Zyne Excellentie zal toelaten, dat men op iemands geloof of conscientie zal inquireren of dat iemand ter cause van dien eenige moeyenisse, injurie of letzel aangedaan zal worden, doende vorder by advys van de voornoemde gecommitteerden, d'oeffeninge der voorsz. religie aangaande, stellen alzulke goede ordre, als na gelegenheid van der zaaken en conditien van der steden ten meesten gerustigheid en commoditeit van de gemeente, zonder verminderinge van Godes eere, bevonden zal worden te dienen en te behooren, ook met advys van de Staaten, is 't nood.

En zal Zyne Excellentie in 't gunt voorsz. is tot zynen raaden en adsistentie verkiezen alzulke gequalificeerde persoonen, Nederlanders en 't meerendeel Hollanders en Zeelanders weezende, als Zyne Excellentie believen zal, zonder advys of denominatie van iemand.

En zullen de Staaten in 't gemeen, ook de officieren, magistraten, schutteryen en gemeenten in alle steeden en vlekken eed doen, Zyne Excellentie in de voorsz. zyne regeeringe, beveelen en ordonnantien, boven verhaald, en tot onderhoudinge van dien getrouw, onderdanig en gehoorzaam te wezen.

Alsook by of van wegen Zyne Excellentie reciproquelyk gezworen zal worden, in de voorsz. regeeringe der landen van Holland en Zeeland haaren rechten, privilegien, vrydommen en loflyke costumen in der forme en maniere alsboven by alle mogelyke wegen te beschermen en te bevorderen jegens alle haare vyanden en wederpartyen, van alle 't welk gemaakt zullen werden acten, solemneelyk gezegelt en geteekend, als 't behoord.

Des zullen de Staaten van Holland, voorzoovele hen aangaat, of met die van Zeeland in 't generaal vorder constitueren van de voornaamste en principaalste van den lande eenen gemeenen Land-raad, tot beleidinge en conservatie van allen anderen des gemeenen lands zaaken en Unie derzélver landen, dewelke na de ordonnantie, autorisatie en instructie, henluiden daaraf te geven vanwegen den Staaten, met alle officie en dienstwilligheid Zyne Excellentie ook zullen assisteren na haar vermogen met raad en daad, daartoe in 't geheel of deel by Zyne Excellentie vermaant zynde, en zal niettemin Zyne Excellentie de Staaten doen vergaderen en beschryven, als hem goedduncken zal in 't particulier of generaal.

In alle 't welke hebben de voornoemde Staaten, voorzooveel hen aangaat, belooft en hen verbonden, belooven en verbinden hen by dezen, Zyne Excellentie onderdaniglyk te gehoorzamen en na haar vermogen te doen gehoorzamen t'allen tyden, des bevel en ordonnantie van Zyne Excellentie hebbende.

Gedaan tot Dordrecht by de ridderschappen, edelen, groote en kleine steden van Holland, staatsgewys vergadert zynde den 11 July 1575, en t'oirkonden dezen metten gemeenen zegele van den lande en, t'haren ernstelyke verzoeke, metten zegele der stede Dordrecht bevestigt. En was bezegelt mette zegelen der Staaten en van de stad Dordrecht. Onderstond nog geschreven, ten beveele en uitten naame van de ridderschap, edelen en steeden van Holland, boven vermelt, onderteekend P. Buys; onderstond geschreven, in kennisse van ons onderteekent.

C. de Rechtere.